

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 35, Mart 2019, s. 158-178

ISSN: 2149-0821 Doi Number:<http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.4868>

Dr. Öğr. Üyesi Özgehan ÖZKAN

Trabzon Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü,
ozgehan8@yahoo.com.tr,

HABER MEDYASINDA İLGİ ÇEKME UNSURU OLARAK KULLANILAN "GİZEM" UNSURU: ÇORUM MEZARLIĞINDAKİ "GİZEMLİ" KIZ HABERİ ÖRNEĞİ

Özet

Haber medyasının görevi en yalın ifadesi ile okur/izler kitleyi bilgilendirmek, toplum genelini ilgilendiren, kamu yararı olan konularda olabildiğince tarafsız ve sade bir dil ile konuyu aktarmaktır. Haberin gerçeklik bağlamından kopartılması, konuya ilaveler yapılması veya bazı kısımlarının "görülmemesi", konuda değişiklikler yapılması meslek ilkelerine ve etiğine tamamen aykırı uygulamalardır. Haber medyasının meslek ilkelerine uymayan haber yapma nedenlerinin başında medya kurumlarının sahiplik yapısından kaynaklanan ticari öncelikler gelmektedir. Çapraz tekelleşme yapısının bir unsuru olan medyada haber artık bir "ürün"; okur ise "müşteri" olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu durumda haber medyasının var oluş nedeni "bilgi vermek"ten önce "ilgi çekmek" haline gelmiştir. Okur/izler kitlenin ilgisinin çekilmesi, reklam-ilan verenlerin ilgisinin çekilmesi anlamına gelmektedir ve bu doğrultuda meslek ilkelerinden ödün vermek olağan kabul edilmektedir. İlgil çekme yöntemlerinden biri de "gizem-gizemli", "sır", "esrarlı-esrarengiz" gibi sözcüklerle okura "gerçek üstü" bir içerik sunulacağı vaat edilmektedir. Gerçekte son derece sıradan olan, hatta haber değeri bile taşımayan bir konu, ilgi çekici şekilde çerçevelenerek sunulmakta ve okur/izler kitle reklam/ilan/rejting radarına çekilmektedir. Bu araştırmada 2018 yılı Mayıs ayı içerisinde Çorum'da mezarlıkta 4 gün üst üste bir mezarın başına giderek ağlayan kız haberi ele alınmıştır. İncelemede içerik analizi ve çerçeveleme analizi kullanılmıştır. Haberin başlık, alt-üst başlık, spot ve fotoğraf kullanım biçimleri ile nasıl çerçevelendiği ve konunun okura nasıl sunulduğu tespit edilecektir. Okur/izler kitlenin ilgisini çekmek için gerçeklik

bağlamından uzaklaşarak "Gizem" unsuru ile haberin ürün haline gelişi ortaya konulacaktır.

Ahahtar sözcükler: Medya, etik, gizem, gizemli, reklam, simulakr, hakikat sonrası

THE "MYSTERY" ELEMENT USED IN THE NEWS MEDIA TO ATTRACT INTEREST EXAMPLE: THE "MYSTERIOUS" GIRL AT THE ÇORUM CEMETERY

Abstract

The mission of the news media is to inform the reader/viewer audience with the simplest expression, to convey the subject beneficial to the public in as simple and objective language as possible. Detachment of the news from the context of reality, making additions to the subject or "not seeing" some of the parts and making changes in the subjects are all completely contrary applications to the professional principles and ethics of journalism. One of the reasons why news media do not comply with the principles is the commercial priorities arising from the ownership structure of media institutions. The media which is an element of the cross-monopolization structure, the news are nowadays a "product"; readers are redefined as "customers". In this scenario, the reason for the existence of news media has become from "inform" to "interest". Attracting the interest of reader/viewer audience means attracting the attention of advertisers and thus, giving compromises from professional principles in this direction is seen acceptable. One of the methods of attracting attention is the usage of the words such as "mystery-mysterious", "secret-uneearthly" to promise the reader a "surreal" content. In reality, an event that is utmost ordinary, even not carrying any news value, is presented in an interesting way and the reader / viewer is drawn to the public ad/rating radar. In this research, the news about the crying girl who was going to a grave for 4 consecutive days in Çorum in May 2018 is discussed. Content analysis and framing analysis were used. How the news is framed by title, sub-header, spot and photo usage forms and how the subject is presented to the reader will be determined. In order to draw the attention of the audience, the reader/viewer will move away from the context of reality and with the addition of "Mystery" element, the news becomes a product.

Key words: Media, ethics, mystery, mysterious, ad, simulakr, post truth

1.GİRİŞ

İnsan, gerçek üstü olana ilgi duyan bir türdür. Bu ilgi, doğa bilimlerinin gelişip yaygınlaştığı sanayi devrimi öncesi dönemde daha güçlüdür. İnsan, bilmediği, tanımadığı, anlamlandıramadığı unsurlara karşı bir yandan korku duyarken, bir yandan da bu "olağanüstülüğe" yönelik güçlü bir merak hissetmiştir. Pozitif bilimlerin olmadığı dönemlerde doğadaki her unsur insan için bir korku ve merak nesnesidir. "Başta vahşi hayvanlar, gök gürlemesi, yıldırımlar, ateş püsküren volkanlar yanında; kendi hayal dünyasından kaynaklanan ve gölgeleri arkasından mağara duvarlarına yansıyan şeytanlar ve hortlaklardan korkan insan" (Neşşar 2018:40) tüm bu "gizemlere" anlam vermeye çalışmıştır. Korku ve bilinmeyen doğa

karşısında hissedilen bu çaresizlik duygusunun izleri, günümüz insanında hurafeler ve batıl inançlar şeklinde varlığını sürdürmektedir. Ayhan ve Yazar'a göre (2005:15) insanoğlunun varoluşsal korku ve endişelerini gideren temel araçlardan birisi de batıl inançlardır ve bu batıl inançlar insanın çetin doğa koşulları karşısında hayatta kalmasını sağlayan unsurlardan biri, bir savunma mekanizması olarak insana kodlanmıştır. Nitekim doğadaki diğer bütün canlılar çetin koşullar ile baş edebilecek fiziki yapıya sahipken, insan beden yapısı olarak en zayıf türlerden biridir. Çitanın hızına, aslanın çene kaslarına, yırtıcı/etçil kuşun göz yapısına, kutup ayısının soğuğa karşı doğal yalıtım sağlayan kürklü ve yağlı dokusuna vs. sahip değildir. Tek savunma gücü akli ve onunla ürettikleridir. Sahip olmadığı fiziksel özellikleri demiri işlemeyi, ateşi kullanmayı, giysi yapmayı vb öğrenerek tamamlamıştır. Diğer yandan henüz gerçeklik bağlamına nüfuz edemediği doğa olayları karşısındaki yetersizliği de geliştirdiği batıl inançlar ile telafi etmiştir.

İnsanın gerçek üstü olana ilgisinin bir nedeni çetin doğa karşısında hayatta kalma ile ilgili bu arkaik duygu iken; bir diğer nedeni de ilgi çekme dürtüsüdür. Hatta Poe'nin (2015:61, 62, 63, 64) Desalles'ten aktardığı kurama göre bu dürtü, tarih öncesi insanın konuşmaya başlamasını sağlayan temel motivasyon olabilir. Buna göre tarih öncesi insanın konuşmaya başlama nedeni günümüz insanının nedenleri ile aynıdır: İlgi çekmek ve seçim değerini arttırmak (türünü devam ettirmek). İnsanlar ilgi çekme oyununda kullanılacak değerli bilgiler toplar. Bir kez önemli bir bilgi elde edince bunu bir başkasına anlatmadan duramaz. Bu "ilgi çekici" bilgiyi bir an önce başkalarına duyurma isteği tarih öncesi insanda da, günümüz insanında da vardır.

Şu durumda "gizemli" olan, başka bir ifade ile yaşamın olağan akışında gerçekleşmesi beklenmeyen her türlü olay insan için ilgi çekme oyununda işe yarayacak değerli bir unsurdur. Ancak özellikle sanayi devrimi sonrasında pek çok bilim alanında meydana gelen gelişmeler, insan hayatındaki "gizem" unsurunun giderek azalmasına neden olmuştur. Hastalıklara neden olan unsurlar, meteorolojik olaylara neden olan unsurlar, iklimde meydana gelen değişimler vs. gibi önceden bilinmeyen ve "gizemli güçlere", "uğura/uğursuzluğa" bağlanan her türlü gerçeklik doğa bilimleri dahilinde açıklanır hale gelmiştir. Ancak insanın gizeme olan arkaik ilgisi sona ermemiştir. Bu ilginin gelişen bilim ile birlikte giderek azalması beklenirken, aksine içinde bulunduğumuz 2000'li yıllarda arttığını bile ifade etmek mümkündür. Oxford sözlüğü her yıl, o yılın genel karakteristik özelliğini yansıtan yeni bir kelime ilan etmekte ve bunu sözlüğe eklemektedir. Bu sözcük 2016 yılı için "Post truth" olarak açıklanmıştır. Posth-truth ifadesi Türkçeye "Hakikat sonrası", "Gerçeklik sonrası", "Gerçeklik ötesi" gibi ifadeler ile çevrilmiştir. Hakikat sonrası kavramı, bireylerin, toplumların bilimsel bilgiye ve gerçeğe değil; özel inançlara ve hatta yalan olduğunu bildiği halde yalanlara göre karar verdiğine işaret eden bir ifadedir. Karar almada temel belirleyici ölçütün gerçeklik değil, nesnellik ve yalanlar olduğuna yönelik ABD ve Birleşik Krallık'tan örnek vermek mümkündür. "Birleşik Krallık'taki Brexit oylaması ve fırtınalı Amerikan başkanlık seçimleri dijital çağda haberlerin ve anlatıların nasıl etkilendiğini ortaya koyar niteliktedir." (Anderson ve Rainie 2017 site).

Sosyolog Jean Baudrillard da toplumların bilimsel bilgi yerine gerçek üstülüğe olan giderek artan eğilimini "Simülasyon evreni" "Simulakr" gibi kavramlarla açıklamıştır. "Bir köken ya da bir gerçeklikten yoksun gerçeğin modeller aracılığıyla türetilmesine hiper gerçek yani simülasyon denilmektedir" (Baudrillard 2011:13). Bir olgu gerçeklikten ne kadar uzaksa, toplum için o kadar ilgi çekici olmaktadır. Gerçek üstüye olan ilginin bilimsel ilerleme

doğrultusunda giderek azalması beklenirken artması, sorgulanmaya değer bir toplumsal olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişim bilimci Marshall McLuhan, bu durumu başta iletişim teknolojileri olmak üzere teknolojik araçların birey üzerinde meydana getirdiği değişimler ile açıklamaktadır. Laughey (2007:35), McLuhan'ın teknolojiye koşut olarak toplumların aldığı biçimleri Kabile çağı (M.Ö. 1500'ler öncesi, konuşma), Kabileden çıkma (1500-1900, basım/matbaa) ve Yeniden kabileleşme çağı (1900'ler sonrası, televizyon) olarak ayırdığını ifade etmektedir. Marshall McLuhan'ın televizyon ile ifade ettiği yeniden kabileleşme çağına internet medyasını da dahil etmek mümkündür. 15. y.y.da matbaanın bulunması ve tüm Avrupa'da hızla yayılmasıyla başlayan okuma davranışı ve bununla temel alan bilginin tabana yayılma hali, Batı dünyasında pozitif bilimin gerçek üstülük karşısındaki galibiyetini getirmiştir. Kabile sonrası çağda Batı toplumları bilimsel bilgi üzerinde ilerleyerek hurafeler ve batıl inançlardan giderek uzaklaşmıştır. Hatta bu uzaklaşma o kadar keskindir ki sadece hurafe ve batıl inançlar ile kalmamış, Katolik Kilisesi/din ile de mesafenin açılması ile sonuçlanmıştır. Bu durum, 1950'li yıllarda televizyonun yaygınlaşması ve 1990'lı yılların ortasında internetin yaygınlaşması ile sona ermiş, okuma ve bilimsel bilgi temelli algı, yerini "hızla değişen görüntüler" ve "eğlence" temelli yeni algı biçiminin hakimiyeti başlamıştır. Bu yeni algı biçiminin içinde hiç şüphesiz gerçek üstülük de yerini tekrar almıştır. Kabile çağına görsel medya yoluyla tüm keskinliği ile geri dönmüş bulunmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Gazete haberlerinin değerlendirilmesinde kullanılan başlıca yaklaşımlardan biri Çerçeveleme (Framing) dir. Çerçeveleme yaklaşımının haber analizlerinde tercih edilme nedeni, haberin okur tarafından ilk algılanış biçimini belirleyen başlık, üst başlık, alt başlık, spot, görsel kullanımı gibi haber öğelerini değerlendirmeye tabi tutmasıdır. Haberin adı geçen öğeler ile sunulmuş biçimi, okurun algısını habere konu olan gerçeklik bağlamından tamamen uzaklaştırabilir.

"Medya kuruluşlarının hangi konuları haberleştireceği, habere konu olan olayların ne şekilde tanımlanıp sunulacağı ve bu haberlerin neleri içerip neleri dışarıda bırakacağı belli ölçütlere bağlanmıştır. Bu noktada çerçeveleme kavramı karşımıza çıkmaktadır" (Saraç, 2018:162). Eğer okur bilinçli davranıp haberin içeriğini dikkatle okumaz, başka kaynaklardan da takip etmezse, başka bir ifadeyle yüzeysel bir şekilde başlık-görsel-spotta ibaret bir okuma yaparsa; bilinçli bir yönlendirmenin hedefi olması mümkündür. "Medyanın kamuoyunu şekillendirebileceği etkili yollardan biri de, olayların ve konuların belirli şekillerde çerçevelenmesidir" (Erdoğan, 2005:36). Bu noktada çerçeveleme yaklaşımı hakkında daha ayrıntılı bilgi aktarmakta yarar vardır. "Çerçevelemek; algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçip onları bir iletişim metninde daha önemli hale getirerek belli bir problem tanımını, neden sonuç yorumunu, ahlaki değerlendirmeyi ve/veya çözüm önerisini destekleyecek biçimde kullanmaktır" (Entman 1993:52). Haber değeri bulunan, toplumun geneline ilgilendiren bir gerçeklik vardır ve bunun haber metni haline getirilme sürecinde gazetenin genel yayın politikası, muhabirin dünya görüşü, dilin yapısından kaynaklanan bazı özellikler, toplumun yapısından kaynaklanan bazı özellikler, zamanın ruhu ile ilgili nedenler, reklam/ilan gelirleri bağlamında ticari kaygılar gibi pek çok değişkene bağlı olarak söz konusu gerçeklik değişime uğramış halde okura ulaşır. Çerçeveleme yaklaşımı araştırmacıya bu yönlendirmeyi tespit etme imkanı sunmaktadır.

2.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmada Hürriyet, Milliyet, Habertürk, Cumhuriyet ve Yeni Akit gazeteleri seçilmiştir. İlk üç gazete "kitle basını" tabir edilen, her görüşe eşit mesafede yayın yaptığı iddiası ile çıkan, renkli magazin haberlerine de sıklıkla yer veren ve tirajları da nispeten yüksek olan gazetelerdir. Araştırmaya iki da fikir gazetesi dahil edilmiştir. Biri sol ideolojiye yakın duran Cumhuriyet, diğeri de sağ ideolojiye yakın duran Yeni Akit gazetesidir. Bu gazetelerin internet sitelerinde yayınlanan Çorum mezarlığındaki kız haberlerinin tamamı incelenmekle birlikte makalenin sınırlılıkları göz önünde bulundurularak içeriklerinden 15 adet haber makaleye alınmıştır. Seçilen haberler amaçlı örneklem yöntemi ile seçilmiştir.

3. BULGU VE TARTIŞMALAR

3.1.Kitle Gazeteleri

Bu kısımda Hürriyet, Milliyet ve Habertürk gazetelerinde yayınlanan, her gazeteden üç örnek haber olmak üzere toplam dokuz haber incelenecektir.

3.1.1.Hürriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi'nde konu ile ilgili 32 haber çıkmıştır.

Örnek Haber 1

Tarih: 25 Mayıs 2018

Başlık: Belediye Başkanı isyan etti: Gizemli kız işini bırakalım

Spot: Çorum Belediye Başkanı Zeki Gül, 'gizemli kız' konusunda vatandaşlara çağrıda bulundu. Başkan Gül, "Bu gizemli falan değil. Psikolojisi bozulmuş olan 16-17 yaşlarındaki bir genç kızımızın meselesidir. Hasta olan bir çocuğumuzdan bu denli rahatsız ederek bu aileye işkence yaşatmanın hiçbir anlamı yok. Lütfen gizemli kız işini bırakalım, başka işlerle uğraşalım" dedi.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığı "Belediye Başkanı isyan etti: Gizemli kız işini bırakalım" şeklindedir. Bu başlık gerçeklik sonrası toplumun, simülasyon evreninde yaşayan toplumun, post truth toplumun davranış modeline bir kamu yöneticisinin isyanı niteliğindedir. Toplum gerçeklik ve kurgu arasındaki çizgiyi kaybetmiştir ve yaklaşık bir aydır, aslında haber değeri bile olmayan

bir "olay" nedeniyle halkın olağan rutini değişmiş ve günlerdir mezarlıkta toplanmaya, kızın ailesini rahatsız etmeye başlamışlardır. Ayrıca emniyet güçlerine de sık sık "Gizemli kız bulduk, gördük" ihbarları yapmaya başlamışlardır. Toplumun gerçeklik bağlamından tamamen uzak davranışları o dereceye varmıştır ki, il Valisi ve polis de artık bu duruma isyan eder hale gelmiştir. Haber metni incelendiğinde resmi makamların kızın bulunduğunu, sağlık kontrollerinden geçirildiğini ve ailesine teslim edildiğini açıklamalarına rağmen halkın "Gizemli kız efsanesi"ni sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Haber görseline bakıldığında bir grup gencin mezarlığın duvarlarına çıkmış dua ederkenki halleri görülmektedir. Gayrı ciddi yüz ifadelerine bakıldığında gerçek üstü bir durum olmadığının bilincinde oldukları, bununla birlikte eğlenme bahanesi olarak bu konunun sürdürülmesini istedikleri anlaşılmaktadır. Bu konunun toplum boyutudur. Meselenin medya kısmı incelendiğinde de toplum ile uyumlu bir yaklaşım içinde olduğu görülmekle birlikte, bu haberde daha tarafsız bir yaklaşım sergilendiğini ifade etmek mümkündür. Başlıkta ve spotta belediye başkanının açıklaması sade ve yorumsuz bir dil ile okurlara aktarılmıştır. Ancak haber fotoğrafında muhabirin bilinçli bir yönlendirme yapısı yapılmadığı bilinmemektedir. Gençlerin duruşu, gülümseyişi, her halleri ile fotoğraflarının çekildiğinden haberdar olduklarının belli oluşu, muhabirin onlara bu tip "maneviyata, açıklanamayan güce" ilişkin bir poz verdirmiş olduğunu akla getirebilir.

Örnek haber 2

Tarih: 21 Mayıs 2018

Başlık: Bir kenti karıştıran 'gizemli kız'ın dramı... Ailesi anlattı: 'Kanımız dondu'

Spot: Çorum'daki mezarlıkta ağlayan 'gizemli' kızdan bir aile dramı çıktı. Yakınları, psikolojisi bozuk olan genç kızın ölen bir yakınına göreceğini düşünerek mezarlığa gittiğini ancak meraklı vatandaşların onu 'hayalet sanarak' günlerce sopalarla beklediğini anlattı. Genç kızın yakınları "Türlü yalanlar çıktı ortaya, evladımızı sopalarla beklediler, yakalamak için nöbetler tuttular. Bizim hastalığımız ve ardından gelen mağduriyetimizi çekirdek çitleyip video çekme yarışıyla izlediler. İnanın bu süreci izlerken kanımız dondu" dedi.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığı okuru habere çekmek ve haberi tıklatmak için cazip ifadelerden oluşmaktadır: "kentin karışması", "gizemli kız", "manımız dondu", "dram". Ve bütün bu ilgi çekici, merak uyandırıcı ifadeleri destekler nitelikte uzaktan çekilmiş, beyazlıkların, karaltıların olduğu bir fotoğraf. Öncelikle başlığı gören okur kentin neden karıştığını, gizemli kızın dramının ne olabileceği, ailesinin kanını donduracak kadar dehşet verici nasıl bir olay meydana gelmiş olabileceğini merak edecektir. Fotoğrafta kırmızı daire içine alınan görseldeki beyazlık

başlıkta söz edilen "Kan dondurucu" unsurun (Hayalet? Ruh?) ne olabileceği de yine "tıklanma" garantisi sağlayacak niteliktedir.

Haber metninin tamamı incelendiğinde ise okurun "gerçek üstülük" beklentisini karşılamayan gerçek bilgi ile karşılaşmaktadır. Muhabir, kızın ailesiyle görüşmüş ve ailesinden aldığı bilgileri aktarmaktadır. Buna göre dram olarak bahsedilen tam net açıklanmamakla birlikte haberde "15 yaşındaki kızın ruhsal sorunları bulunuyor" ifadesi kastedilmiş olsa gerektir. Ruhsal hastalık teşhisinin bir doktor tarafından koyulup koyulmadığı, ne tip bir hastalık olduğu gibi herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Burada "Dram" ifadesinin çok da yerli yerinde bir kullanım olmadığını ifade etmek mümkündür. Toplumun "Dram hikayelerine" olan ilgisinden yararlanılmak istenmiş ve başlıkta kullanılmıştır. Başlıktaki bir diğer ilgi çekici ifade olan "Kanımız dondu" konusunun aslını öğrenmek üzere haber metni incelendiğinde yine abartılmış ve bağlamından kopartılmış bir yaklaşım sergilendiği anlaşılmaktadır. Nitekim kızın ailesi, başlıkta yaratılan algının işaret ettiği gibi kız ile ilgili bir durumdan değil; toplumun olaya yaklaşımındaki abartıdan söz etmektedir. Haber fotoğrafında kırmızı daire içine alınan belirsiz görüntü ile ilgili metinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. "Gizem" algısını desteklesin diye konulduğu şeklinde yorumlanabilir.

Örnek Haber 3

Tarih: 18 Mayıs 2018

Başlık: Sır gibi saklanan 'gizemli kız' neden hep aynı mezara gidiyordu?

Spot: Çorum halkı, Ulu Mezarlık'ta ağlayan genç kıızı bulmak için günlerce mezarlıkta nöbet tuttu. Çorumluların, kızın bulunduğu yönündeki iddianın ardından mezarlığa ilgisi azaldı. Kamera yerleştirilerek takip altına alınan Fatma Çiftçi'nin mezarı, sessizliğe büründü.

Haber Görseli:

Analiz:

Haber, tam olarak okuru "tuzağa" çekecek bir çerçeveleme ile hazırlanmıştır. Başlıkta "sor", "saklamak", "gizemli kız" ve "neden hep aynı mezarlığa gidiyor?" gibi merak uyandıran ve haberin tıklanmasını sağlayan ifadeler ile doludur. Haber görseli ise daha bu konuyu içeren diğer haberlerde de kullanılan kırmızı daire içine alınmış belirsiz, flu beyazlık ve karaltılar fotoğrafıdır. Akla gerçek üstü varlıkları veya başka bir belirsizliği, gizemi çağrıştırmaya yol veren bir görseldir.

Başlıktaki "sır gibi saklanan" ifadesini anlamak üzere haber metninin tamamı incelendiğinde kızın kim tarafından, nerede, hangi amaçla saklandığına ilişkin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Belediye Başkanı'nın demecine yer verilmiştir. Ancak Başkan'ın ifadesinde de kızın saklandığına ilişkin bir beyan yoktur. Aksine bu konunun kapatılmasını istemekte,

Çorum'un bu kızla anılmasını doğru bulmadığını belirtmektedir. Bir diğer haber kaynağı olarak da Valilik yetkilileri gösterilmiştir. Onların açıklamasında kızın "sır gibi" saklanmasına ilişkin bir ifade var mı diye bakıldığında da yetkililerin "Kızın bulunması ve onunla konuşulmasını istemiyoruz. Çocuk hakları açısından ve özel hayatın mahremiyeti açısından bundan öteye gitmemeli. İş sosyal medyaya düştüğünde kötü bir hal alabiliyor. Çorum'da Alacahöyük, Hattuşa gibi yerler merak edilsin istiyoruz" dedikleri görülmektedir. Başlığa koyulan "sır gibi saklama" ifadesinin bir dayanağı; temeli olmadığı anlaşılmaktadır. Başlıkta okuru tuzağa çeken bir diğer ifade de "neden hep aynı mezarlığa gidiyordu?" sorusudur. Bu soruya yanıt olarak da haber metninde kaynak belirtilmeksizin "Son günlerde konuşulanlar" ifadesinin kullanıldığı, yani belli, net bir haber kaynağına dayanmadığı, "söylenenler"e dayandırılmış olduğu anlaşılmaktadır. Haber dilinde yer almaması gereken "şizofren olduğu anlaşıldı", "geçmişte zor günler geçirdiği" gibi kaynaksız ifadeler yer almaktadır. İlgi çekmeye yönelik, gerçeklik bağlamından uzak bir haber çerçevelemesi söz konusudur.

3.1.2. Milliyet Gazetesi

Milliyet gazetesinde konu ile ilgili 49 haber yayınlanmıştır.

Örnek haber 1

Haber Tarihi: 25 Mayıs 2019

Başlık: Son dakika... Çorum'daki 'gizemli kız' yakalandı! İlk sözü bakın ne oldu...

Spot: Çorum'da geceleri Ulu Mezarlık'a gelip, Fatma Çiftçi'ye ait mezarın başında konuşup, ağlamasıyla gündeme gelen gizemli kız, dün gece yine geldi. Görevliler tarafından yakalanan 17-18 yaşlarındaki genç kız, "Ne olur beni bırakın da gideyim dedi.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberde tam olarak okuru "tuzağa çekecek" bir çerçeveleme söz konusudur. Gazeteler, haberin tıklanmasını sağlamak için merak uyandırmaktadır. "Bakın ne oldu.." "Öyle bir şey çıktı ki...", "Görenler şoke oldu..." gibi merak uyandırıp açık uçlu bırakılan ifadeler, okuru metnin devamını görmeye sevk etmektedir. Çünkü vaat caziptir. Sıra dışı bir içerik okuru beklemektedir. Bununla birlikte bu vadin hiç bir zaman gerçekleşmediği de yapılan analiz sonucunda görülmüştür. Başlıkta, görselde vaat edilen -kurgulanan- "simulakr" ile gerçeklik bağlamı ilgisizdir.

Öncelikle gazetecilik meslek ilkeleri bakımından sorgulanması gereken bir ifade olarak başlıkta karşımıza "Gizemli kız yakalandı" ifadesi çıkmaktadır. "Yakalanmak" suç ile ilişkili bir kavramdır. Yasalara karşı gelen, yasalar hükmünde suçlu olabileceği şüphesi bulunan kişiler için kullanılan bir ifadedir. Burada tek yaptığı bir mezarlığa gitmek olan bir kız söz konusudur. Konuyu büyütüp, "efsaneleştirip" "sorun" haline getiren medya ve toplumun karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde yaptıklarıdır. "Kızın ilk sözünün ne olabileceği başlığa çekilecek kadar önemliyse demek ki konunun en bayından beri sunulduğu şekli ile uyumlu olarak sıra dışı, gerçek üstü bir şeyler söylemiş olmalı" algısı ile metin incelendiğinde ise kızın son derece olağan bir şekilde "Ne olur beni bırakın da gideyim" dediği görülmektedir.

Haberin ara başlığı "Gizemli kız efsane oldu" şeklindedir. Tam da gerçeklik sonrası dünyanın, simulasyon evreninin taleplerini tatmin eder nitelikte bir ifadedir. Efsane, sır, gerçek üstülük zamanın ruhunu en iyi ifade eden sözcüklerdir. Toplumun bilimsel bilgi, gerçeklik bağlamı ile ilgilenmek yerine kendisini eğlendirecek ve mantık yerine duygu dünyasına sürükleyecek içeriklere talebi vardır ve gazeteler de ticari motivasyonla bu talebi yerine getirmektedir.

Haberin görselinde de adeta "yakalanma anı" yansıtılmaktadır. Toplum, kendi davranışları ile sanal bir "suç" meydana getirmiş ve aslında konunun tek mağduru olan kız ve ailesi medya aracılığı ile de hafif bir ifade ile rahatsız edilmiştir.

Örnek haber 2

Tarih: 13 Mayıs 2018

Başlık: Mezarlıkta Ağlayan Kızdan Yola Çıkararak Hikaye Geliştirmek İstiyoruz"

Spot: Çorum'da, psikolojik sorunları nedeniyle geceleri geldiği Ulu Mezarlık'taki bir kabrin başında ağlayan "gizemli genç kız"ın hikayesinden yola çıkılarak, Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan Hitit Medeniyeti'nin başkenti Hattuşa başta olmak üzere kentte gelen turist sayısının artırılmasına yönelik çalışma başlatıldı. İl Kültür ve Turizm Müdürü Ömer Arslan:"Bu tür efsanelerin, yaşandığı bölgede turizme büyük katkısı bulunmaktadır. Kentimizin tanıtımı için bir efsane araştırırken bir anda bu konu gündeme geldi. Mezarlıkta ağlayan kızdan yola çıkarak Çorum'a katkı yapacak bir hikaye geliştirmek istiyoruz"

(Haberde görsel kullanılmamıştır)

Analiz:

Haberin başlığı Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürü Ömer Arslan'ın demecinden çekilmiş bir cümledir. İl Kültür ve Turizm Müdürü, "gizemli genç kız" aracılığı ile Çorum'da bulunan Hattuşa gibi arkeolojik değeri olan bölgelerin turistik tanıtımının yapılabileceğini ifade etmektedir. Arslan'ın bu tip bir çalışma başlatılacağına yönelik açıklaması da toplumun kabile çağına, matbaa/bilgi çağı öncesine ait efsane, sır, gizem, mit benzeri içeriklere ne kadar ilgi duyduğunu onaylar niteliktedir. Hattuşa, İlk Çağ uygarlıklarından Hitit Uygarlığı'nın başkentidir ve tarihi, arkeolojik değeri çok yüksektir. Böylesi bir zenginliğin tanıtımı için, turist çekmesi için ek olarak hiç bir şeye ihtiyaç yoktur, olmaması gerekir. Hele ki "modern zaman efsaneleri"nin hiç etkili olmaması beklenir. Ancak toplumsal yapı ve onunla koşut giden medya içerikleri göstermektedir ki, gerçek bir kültürel zenginlik değil, sanal bir "efsane" toplum ve medya tarafından daha büyük ilgi çekmektedir. Bu nedenle görevleri arasında çalıştığı ilin kültürel zenginliklerinin tanıtımını yapmak olan İl Kültür ve Turizm Müdürü de yerinde bir

toplumsal analiz yaparak toplum ilgisinin bu "gizemli kız" üzerinden tarihi zenginliğe çekilebileceği gerçeğini ortaya koymuştur.

Örnek Haber 3

Tarih: 11 Mayıs 2018

Başlık: Mezarlıktaki gizemli kız'la ilgili flaş gelişme!

Haber Görseli:

Analiz:

Bu haber 12 sayfalık bir galeri şeklinde düzenlenmiştir. Yani okurlar başlıkta patlatılan "Flaş gelişme!"nin ne olduğunu öğrenebilmek için 12 sayfayı tıklamak zorunda bırakılmıştır. Galerileri sabırla tıklayan okurlar, mezarlık ve çevresindeki güvenlik kameraları aracılığı ile kızın kimliğinin tespit edildiği, psikolojik sorunları nedeniyle akşamları mezarlığa gittiği, ailesiyle yaşadığı bilgileriyle karşılaşmıştır. Başka bir ifade ile hayatın olağan rutinine uyan, olağan akış şablonuna ters düşmeyen bir olağan durum tespit edilmiştir. Ancak bu olağan durum "Flaş gelişme" olarak sunulmuştur. Yukarıda ayrıntıları ile ifade edilen Jean Baudriallard'dın simülasyon evreni tam olarak böyledir. Gerçek ile gerçek üstü birbirinin yerine geçmiştir. Ailesiyle yaşayan, psikolojik sıkıntıları nedeniyle bir kaç gün mezara giden bir kızın haber değeri taşımayan olağan hikayesi, toplum ve medya tarafından yaratılan ve geliştirilen gerçek üstülük karşısında "Flaş" olarak tanımlanmıştır. Haber 12 sayfalık bir galeri olduğu için mezarlığa ve mezarlıkta toplanan meraklı insanlara ilişkin 12 fotoğraf bulunmaktadır. Yukarıdaki görselde güvenlik kamerasından elde edilmiş flu bir mezarlık ve kırmızı daire içine alınmış yine net olmayan bir insan görülmektedir. Haber başlığı ile, görselleri ile yaratılan mistik-gizemli atmosferi besler ve devam ettirir niteliktedir.

3.1.3. Habertürk Gazetesi

Habertürk gazetesinde konu ile ilgili 26 haber yayınlanmıştır.

Örnek Haber 1

Tarih: 13 Mayıs 2018

Başlık: Son dakika! Çorum'da mezarlıkta ağlayan kız için flaş karar! Bakanlığa sunulacak

Spot: Çorum'da mezarlıkta ağlayan kız esrarında flaş hamle... Sosyal medyada mezarlıkta ağlayan gizemli kızla ilgili hikayeler efsaneleştirilecek ve Çorum'a turist getirilmeye çalışılacak. Çorum İl Kültür Turizm Vekili Ömer Arslan, "Ağlayan kız gerçek kimliğiyle öne

çıkarmayacağız. Sadece sosyal medyanın yazdığı hikâyelerden efsane geliştireceğiz. Çalışmayı onay için bakanlığa iletacağız" dedi

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığında okuru tuzağa çekecek "Son dakika!", "Flaş karar" ve iki adet ünlem işareti bulunmaktadır. Bu dikkat çekici öğelerin yanı sıra başlıkta bir de "Bakanlığa sunulacak" ifadesi bulunmaktadır. Ancak hangi Bakanlığa, konunun hangi yönü ile ilgili nasıl bir içerik sunulacağı başlıkta belli değildir. Haberin görselinde de elinde fener ile mezarlık içinde koşan, beden diline yansıyan merak ile karışık tedirginlik içinde "gizemli varlığı" arayan bir genç görülmektedir. Başka bir görselde de bir mezar taşına bırakılmış bir not fotoğrafı vardır. Mistik, esrarengiz, gizemli, gerçek üstü atmosferi yaratacak ve güçlendirecek bütün parçalardan yararlanılmıştır. Haberin spotunda da "ağlayan kız esrarı", "flaş hamle" gibi merak uyandırıcı gizemli ifadeler sürmektedir. İçerik incelendiğinde flaş hamlenin Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün bu konuyu efsaneleştirerek Çorum turizmini canlandırmaya yönelik bir tasarısı olduğu anlaşılmaktadır. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü de "zamanın ruhunun" farkındadır. Toplumların arkeolojiye, gerçek kültürel değerlere değil; bu tip "modern zaman efsanelerine" itibar edeceğini bilmektedir ve bunu il ekonomisinde değerlendirmek istemektedir.

Örnek Haber 2

Tarih: 9 Mayıs 2018

Başlık: Mezarlıktaki gizemli kız merakı Çorum sınırlarını aştı!

Spot: Çorum'da son dakika... Gizemini koruyan genç kızın ünü, il sınırlarını da aştı. Dün gece yine kalabalık bir grup, mezarlığa girerek ellerinde fener, mezarların arasında gizemli kızı aradı. Aramalara, çevre illerden gelen gruplar da katıldı

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığı toplum ve medyanın bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde sıradan bir konuyu nasıl modern zaman gizemine dönüştürdüklerini ele verir niteliktedir: Mezarlıktaki gizemli kız merakı Çorum sınırlarını aştı!. "Gizemli kız", "merak" "sınırları aşmak" ve tüm bu merak uyandırıcı ifadeleri destekleyen, kışkırtan ünlem işareti haberde yerini almıştır. Fotoğraf da bu konuyla ilgili başka gazete haberlerinde de kullanılan uzaktan çekilmiş, flu, belirsiz karanlık ve beyazlıkların olduğu gizem ve merak unsurlarını destekleyen bir görseldir. Aynı yaklaşım haberin spotunda da sürmektedir. "Son dakika...", "gizemini koruyan genç kız", "gizemli genç kızın ünü", "mezarlıkta yapılan aramalar" gibi olayı gerçeklik bağlamından kopartıp gerçek üstü bağlama taşıyan ifadeler kullanılmıştır. Haber kendisi bu tip bir çerçeveleme ile mistik atmosferi sürdürürken, aynı zamanda toplumun "hakikat sonrası" niteliğini de yansıtmaktadır. Haberde kıza olan ilginin Çorum sınırlarını aştığı ve çevre illerden de kıızı bulmak, görmek, bu gizeme dahil olmak isteyen insanların Çorum'daki mezarlığa geldikleri bilgisi aktarılmaktadır. Haber metninin tamamı incelendiğinde medya ve toplumun birlikte meydana getirdikleri bu durumun yine toplumdaki bir yansıması olarak şu bilgiler ile karşılaşılmaktadır: "Olayın medyada geniş yer bulmasının ardından bilge halkı da Ulu Mezarlık'a akın etti. Bazı vatandaşlar gizemli kıızı yakalamak için seferber oldu. Bazıları ise, kızın ağladığı mezarlığın başına gelip, dualar etti. Seyyar satıcılar da mezarlık önüne tezgah kurdu". Haber metninde yer alan bu ifadeler hem toplumun yapısına hem de medyanın tutumuna ışık tutar niteliktedir. Haberdeki "olayın medyada geniş yer bulması" ifadesi doğru fakat eksiktir. Evet, bir ay boyunca olay medyada geniş yer bulmuş, sayfalarca süren galeri haberler hazırlanmıştır, ancak medyanın olayı nasıl sunduğu da önemlidir. Olayı "olay" haline getiren zaten bizzat medyadır. Medya bir "Gizemli kız" esrarı yaratmıştır ve zaten bu ruha uygun toplum da kolaylıkla bu döngünün içine girmiştir.

Örnek Haber 3

Tarih: 4 Mayıs 2018

Başlık: Çorum'daki mezarlıkta gizemli kız olayı! 'Kızı bulduk' bağırışı hareketli dakikalar yaşattı!

Spot: Çorum'da 1982 yılında vefat eden Fatma Ç.ye ait mezarın başında konuşup, ağlayan gizemli genç kız, hakkında kentte farklı söylentiler ortaya atılırken, vatandaşlar gece mezarlığa akın etti. Bazı vatandaşların ise 'Kızı bulduk' diye bağırılmaları üzerine hareketli dakikalar yaşandı. Öte yandan, ekiplerin aramalarından herhangi bir sonuç alınmadı.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığı bilgiye ve mantığa değil, duyguya (heyecan, merak) seslenir niteliktedir. "Gizemli kız olayı!", "bağırış", "hareketli dakikalar" ve iki adet ünlem işareti, konuyla ilgili yaşanan/yaratılan (burada bir kez daha Baudrillard'ın simulasyon evreni kavramındaki neyin gerçek neyin kurgu olduğunun artık bir öneminin kalmaması tezini hatırlamakta yarar var) heyecan ve gerilimi yansıtır niteliktedir. Haberin görseli de başlıkta verilen duygu ile koşuttur. Mezarlık duvarlarının etrafına toplanmış içeriği izleyen insanları göstermektedir. Haberin ara başlıkları da: "Gece onlarca kişi mezarlığa geldi", "kızı bulduk diye bağırıldılar, ortalık karıştı", "polis ekiplerince başlatılan çalışmalardan yine sonuç çıkmadı" şeklindedir ve okuru tuzağa çeker niteliktedir. Olay öylesine medya ve toplum el birliği ile bağlamından kopartılmıştır ki, hiç kimseye bir zararı olmayan, her hangi bir suç ile ilişkilendirilemeyen kendi halinde mezarlığa giden bir kız ve ailesi "Yakalanması gereken"; "bulunması gereken" kategorisine sokulmuş ve bir anlamda hem kız, hem de ailesi taciz edilmiştir. Gerçek ve gerçek üstü olanın birbirine karışması gibi suçlu ve masum da birbirine karışmıştır.

3.2. Fikir Gazeteleri

Bu kısımda Cumhuriyet Gazetesi'nden üç, Yeni Akit Gazetesi'nden 3 adet olmak üzere toplam altı haber incelenecektir.

3.2.1. Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi'nde konu ile ilgili 6 haber yayınlanmıştır.

Örnek Haber 1

Tarih: 11 Mayıs 2018

Başlık: Mezarlıktaki 'gizemli kız' hakkında yeni iddia

Alt başlık: Çorum'da bir hafta içinde 5 gece geldiği Ulu Mezarlık'ta bir mezarın başında konuşup, ağlayan genç kızın evinde bulunduğu iddia edildi.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığında bu konu ile ilgili olarak bütün medya kurumlarının kullandığı "gizemli kız" ifadesi burada da tekrar edilmiştir. "yeni iddia" gibi yine merak uyandırıcı başka bir ifade de başlıkta yer almaktadır. İddianın ne olduğu ise alt başlıkta aktarılmıştır: "kızın evinde bulunduğu iddia edildi". İddia edenin kim olduğu belli değildir. Gizli özne kullanılmıştır. "İddia edildi", "öne sürüldü", "belirtildi" gibi ifadelerle haber metninde de rastlanmaktadır. Haber değeri bile taşımayan bir konudan haber meydana getiren medyanın ve bu atmosfere katılan toplumun adeta zorla ortaya çıkardığı bu mistik atmosferi destekler nitelikte içerik sürmektedir.

Örnek Haber 2

Tarih: 12 Mayıs 2018

Başlık: Valilik açıkladı: Gizemli genç kız bulundu

Alt başlık: Çorum'da, psikolojik sorunları nedeniyle geceleri geldiği Ulu Mezarlık'taki bir kabrin başında ağlayan "gizemli genç kız" bulundu. Valilikten ise söz konusu kişi ile ilgili idari veya adli herhangi bir işlem yapılmadığı belirtildi.

Haber Görseli.

Analiz:

Haberin başlığı Çorum Valiliğinden yapılan ve kızın bulunduğu bilgisini veren açıklamayı aktarmaktadır. Başlıkta yine "gizemli kız" ifadesi kullanılmıştır. Ancak haber metninin tamamı incelendiğinde Valiliğin yaptığı açıklamada "gizemli kız" ifadesinin kullanılmadığı görülmektedir. Haber metninde: "Valiliğin açıklamasında, bazı haberlerde 'Çorum'da mezarlıkta ağlayan kızın bulunduğu, hastanede tedavi edildiği' iddiasına yer verildiğine dikkat çekilerek, şunlar kaydedildi: 'Günün akşam saatlerinde herhangi bir kişinin özelindeki sebeplerden dolayı mezarlıkta ağlamasının emniyet ve asayişe müessir bir yönü bulunmadığından, idari veya adli herhangi bir işlem yapılmamıştır. Kamuoyuna saygıyla duyurulur'".

Valiliğin yaptığı açıklama medyanın toplumu nasıl yanlış bilgilendirdiğini ortaya serer niteliktedir. Medyanın kendi halindeki bir kızı adeta yakalanması gereken, "tuhaflık" içeren, suç ile ilişkili olabilecek bir "varlık" olarak sunmuştur. Gazetenin haberi aktarış biçimi, başlıktaki "gizemli kız" ifadesi hariç, Valiliğin açıklamasını olduğu gibi yansıtması bakımından nispeten tarafsız olarak değerlendirilebilir.

Örnek Haber 3

Tarih: 25 Mayıs 2018

Başlık: Geceleri mezarlığa giden gizemli kız yine görüldü

Spot: Çorum'da geceleri Ulu Mezarlık'a gelip, Fatma Çiftçi'ye ait mezarın başında konuşup, ağlamasıyla gündeme gelen gizemli kız, dün gece yine geldi. Görevliler tarafından yakalanan 17-18 yaşlarındaki genç kız, "Ne olur beni bırakın da gideyim" dedi

Haber Görseli:

Analiz:

Haber başlığında "geceleri mezarlık", "gizem" "yine görüldü" gibi gerçek üstülüğe, korku-gerilim filmleri ile kollektif hafızaya kazınan kodlara gönderme yapan ifadelere rastlanmaktadır. Haberin görseli de bu konu ile diğer medya kurumlarında da kullanılan, mezarlık içinde elinde fenerle koşan ve beden dilinde merak, korku, heyecan duyguları yansıyan genç görülmektedir. Bu görsel de yine korku-gerilim filmleri ile örtüşür niteliktedir. Haberin spotuna bakıldığında kıza yönelik olarak medya ve toplum aracılığı ile yapılan taciz kendini ele vermektedir. Nitekim kız görevliler tarafından "yakalanmış", ve herhangi bir yasayı ihlal etmemiş olmasına rağmen "yakalandığı" için "ne olur beni bırakın da gideyim" diyerek, medya-toplum elbirliği ile yaratılan tuhafılık karşısındaki çaresizliğine adeta isyan etmektedir. Haberin ara başlıkları da toplumun olayı ele alış biçimini yani gerçeklik sonrası dünyanın simulasyon evreninde yaşar halini yansıtır niteliktedir: "Gizemli kız efsane oldu", "Tanıtımda kullanılsın tartışması" gibi.

3.2.2. Yeni Akit Gazetesi

Yeni Akit Gazetesi'nde konu ile ilgili olarak 20 haber yayınlanmıştır.

Örnek Haber1

Tarih: 30 Mayıs 2018

Başlık: Mezarlıkta ağlayan kız, onlar yüzünden intihara kalkıştı!

Alt başlık: Çorum'da mezarlıkta ağlayan kızın ailesi konuştu. Anne A.Ö., "Gazeteciler, kızımı sabaha kadar mezarlıkta alıkoymuş, intihara kalkıştı" dedi.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığında "gizemli kız" ifadesine göre daha tarafsız bir ifade olan "mezarlıkta ağlayan kız" ifadesi tercih edilmiştir. Başlıkta "onlar yüzünden intihara kalkıştı!" ifadesi de yer almaktadır. Alt başlığa bakıldığında "onlar" ile kastedilenin gazeteciler olduğu, bu iddiayı ortaya atanın da kızın annesi olduğu anlaşılmaktadır. Haber metninde doğrudan "gizemli kız"

denilmemiş, "gizemli kız olduğu iddiasıyla" ifadesi tercih edilmiştir. Bu nispeten tarafsız bir yaklaşımdır. Haber içeriği kızın annesinden alınan demece dayanmaktadır. Kızın annesi medyada yer alan "Gizemli kız yakalandı" yönündeki haberlerin hem kızını hem de oğlunu strese soktuğunu ve bu yüzden hastalandıklarını söylemiştir. Anne ayrıca gazeteciler hakkında suç duyurusunda bulunacaklarını da ifade etmektedir. Haberde kızın ağabeyinin de demecine yer verilmiştir. Ağabeyi de: "Bir kız mezarlığa girip çıkabilir. Çocuğu kovalayıp ölüm noktasına getirene kadar böyle bir habercilik olmaz. Haberciler gelmiş eve. Belediyeden geldiğini söyleyip eve girmiş. 'Beni belediye başkanı eve gönderdi' diyerek girmiş. Yardım edeceğini, ev bulacağını söylemiş. Bizim kimseye ihtiyacımız yok. Allah'tan başka kimseye ihtiyacımız yok. İnsan mezarlığa gidebilir çıkar. Orada kardeşimi böyle zorla alıkoyup kameraya çekmeleri, para mı istiyorsun, paran mı yok. Yüzünü aç kızım. İşte seni şu programa götürelim deyip gece sabaha kadar mezarlıkta alıkoymuşlar. Hava aydınlanınca çocuk ellerinden kaçıyor. Elinde mikrofonlu birisi arkada kamera kaçıyor. (...)Çocuk ertesi gün intihara kalkıştı. Evden pide almaya çıkıyor, çocuklar 'buna üç harfli musallat oldu' diye başına çullanınca intihara kalkışmış. Çocuğun ruh sağlığını bozdular. Benim aile huzurumu kaçırdılar" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Bu noktada ağabeyin iddiaları gazetecilik mesleği bakımından sorgulanmaya muhtaç çok ciddi bir tablo ortaya koymaktadır. Ağabeyinin açıklamalarında yalan veya abartma yoksa gazetecilerin eve belediyeden geldik diye yalan söyleyerek girmesi, kızıdan haber malzemesi çıkarabilmek için sabaha kadar mezarlıkta alıkoymaları mesleğin etik olarak değerlendirilmesi gereken bir örneği halinde gazetecilik tarihine geçmiştir. Bu konunun medya boyutudur. Bir de toplum boyutundan ele alınacak olursa toplumun ciddi bir medya okur yazarlığı eğitiminden geçmesi gerektiği gerçeği ile karşılaşmaktadır. Evden pide almaya çıktığında kızın etrafına toplanarak türlü hurafelerle onu taciz etmeleri, mezarlıkta toplanmaları, elde fenerle kızı aramaları vs. -eğer ağabeyin iddiası doğru ise- kızı intihar noktasına getirmiştir. Haberin görselinde annesine sarılmış kız görülmektedir. Kızın beden dili, bir aydır medya ve toplum tarafından kendisine ve ailesine yapılan tacizden duyduğu rahatsızlığı, kaçma, saklanma isteğini yansıtmaktadır.

Örnek Haber 2

Tarih: 25 Mayıs 2018

Başlık: Mezarlıktaki gizemli kız sayısı ikiye yükseldi!

Alt başlık: Türkiye'nin gündeminden düşemeyen Çorum Ulu Mezarlık'taki ağlayan kız efsanesi bitmeden 2. ağlayan bir kız daha ortaya çıktı.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığında bu konu ile ilgili olarak medya kurumlarında kalıp ifade olarak kullanılan "gizemli kız" ifadesi yine yer almaktadır. Yeni bir bilgi olarak 2. bir "gizemli kız" daha ortaya çıktığı duyurulmaktadır. Konunun heyecan, yenilik, ilgi çekicilik, duyguya seslenir yönüne işaret eden ünlem işareti de başlıkta bulunmaktadır. Haberin görselinde de mezarlık duvarlarının etrafında toplanmış bekleyen, kimisi fotoğraf çekmeye çalışan insan kalabalığı görülmektedir. Haber metninin tamamı incelendiğinde önce "ilk kızın" mezarlıkta medyaya yansıyan hikayesinin kronolojik özeti verilmiştir. Haber metninin içinde "Gizemli kız, 1 Mayıs gecesi yeniden ortaya çıktı. Mezarın başına gelen genç kız, kalabalığın elinden son anda kurtulup, sırta kadem basmıştı" cümlesi yer almaktadır. Bu cümle toplumun gerçeklik sonrası dünyada yaşama halini yansıtmaktadır. Öncelikle kendi halinde mezara gelen, kimseye zararı olmayan, herhangi bir yasal suç ile ilişkilendirilecek hali olmayan bir kızın neden "Yakalanması" söz konusu olmaktadır? Kalabalığın anlamsız yaklaşımından, verdiği rahatsızlıktan uzaklaşması, kaçması gayet olağan iken neden sanki anormal olan buymuş gibi yansıtılmaktadır ve kızın uzaklaşmak istemesi kaçak bir suçludan söz edercesine "sırta kadem bastı" cümlesi ile okura yansıtılmaktadır? Medyanın ve toplumun bu konu ile ilgili tutumunda sorgulanmaya muhtaç çok nokta bulunmaktadır.

Haber başlığında duyurulan "yeni gizemli kız" konusunu anlamak üzere haber metninin tamamı incelendiğinde bu sefer 18- 20 yaşlarında bir başka kızın da "mezarlıkta ağlarken bulunduğu" duyurulmaktadır. Gerçeklik sonrası dünyada "mezarlıkta ağlamak" haber değeri taşıyan, gizemli, mistik, esrarengiz bir davranış olarak sunulmuştur.

Örnek Haber 3

Tarih: 11 Mayıs 2018

Başlık: Mezarlıkta ağlayan kız kim? Gizemli kız ortadan kayboldu! Çevre iller akın ediyor

Spot: Çorum'da bir kadının mezarı başında ağlayan gizemli kız efsanesi çevre illere de yayıldı. Komşu illerden gelen vatandaşlar geceleri Ulu Mezarlığı içinde el fenerleriyle tur düzenliyor. Ancak tüm aramalara rağmen mezarlıkta ağlayan kızın izine rastlanmadı.

Haber Görseli:

Analiz:

Haberin başlığı okuru tuzağa çeken merak uyandırıcı ifadelerle doludur. "Mezarlıkta ağlayan kız kim?" sorusu, sıradan insanın dramatik öğelerle dolu hayat hikayelerini öğrenmeyi seven okur/izler kitle için cazip bir davetiyedir. Başlıktaki ikinci ifade "Mezarlıktaki kız kayboldu!" ise, kızın evine gitmiş olabileceği gibi "sıkıcı" ihtimalleri yok sayarak yine bir esrar perdesi yaratmaktadır. Gizemli kızın aniden belirişi ve yine gizemli şekilde kayboluşu, şüphesiz tekrar kabile çağı toplumu için merak uyandırıcı içeriklerdir. Başlıktaki bir diğer ifade de çevre

illerin akın ediyor olduğu bilgisidir. Başka illerden de "akın ederek" gelen insanlar olduğuna göre ortada gerçekten çok ciddi, çok gizemli, altında türlü sırlar yatan bir olay olmalıdır!. Bu algı sadece medyanın değil toplum ile birlikte medyanın karşılıklı uyumlu yapısından kaynaklanmaktadır. Haberin spotunda yer alan "Gizemli kız efsanesi" ifadesi de yine tekrar kabile çağı toplumunun ruhunu yansıtır niteliktedir. Spotta çevre illerden gelen insanların da ellerinde fenerler ile mezarlıkta turlar düzenledikleri bilgisi aktarılmaktadır. Toplum ve medya gerçeklik bağlamından tamamen uzaklaşmıştır. Bu kız ne suç işledi, kime nasıl bir rahatsızlık verdi ki akın akın gelen insanlar arıyor sorusunun yanıtı halk nezdinde medya nezdinde yanıtıdır.

SONUÇ

Kitle basınından üç, fikir basınından iki olmak üzere toplam beş gazeteden derlenen 15 haber üzerinde yapılan araştırma bulguları göstermektedir ki medya tam bir ay boyunca okurlarına gerçekte haber değeri bile olmayabilecek sıradan bir konuyu (ergenlik dönemindeki bir genç kızın bir kaç gün üst üste bir mezarı ziyaret etmesi) "gizem", "sır", "yatır", "flash gelişme", "halk seferber oldu" gibi dikkat çeken başlıklarla çerçeveleyerek basın meslek ilkelerine uymayacak bir nitelikte sunmuştur.

Bu durumun nedenleri iki yönlü olarak değerlendirilmelidir;

- 1-Toplumsal yapıdan kaynaklanan nedenler
- 2-Medyadan kaynaklanan nedenler

Toplumsal yapıdan kaynaklanan nedenleri, yukarıda ayrıntılı şekilde ifade edilen, McLuhan'ın "tekrar kabile çağı" ifadesi, Jean Baudrillard'ın "simulasyon evreni" kavramsallaştırması ve Oxford Sözlüğü'nün 2016 yılı için ilan ettiği "post truth-hakikat sonrası" tanımlamaları doğrultusunda açıklamak mümkündür.

Matbaanın getirdiği okuma alışkanlığı ve bilgi temelli gerçeklik algısı, televizyon ve sonrasında yaşamlara giren internet medyası ile yerini eğlenceye ve gerçek üstülüğe bırakmıştır. Sosyolog ve düşünür Boudrillard da bu durumu "Hiper gerçeklik" olarak ifade etmektedir. Elektronik medya içeriklerinin şekillendirdiği dünyada neyin gerçek, neyin yalan olduğunun bile artık bir önemi kalmamıştır. "Gerçek ya da hakikate özgü perspektifle bir ilişkimizin kalmadığını gösteren bu farklı bir uzama geçişle birlikte tüm gönderen sistemlerinin tasfiye edilmiş olduğu bir simulasyon çağına girilmiştir" (Baudrillard, 1998: 12). Gönderen sistemlerinin tasfiye edilmiş olması, hem haber metninin, hem de okur/izler kitlenin gerçeklik bağlamından kopması anlamına gelmektedir. Okur/izler kitle, inanmak istedikleri eğlendirici içeriği medyada bulmaktadır.

Konunun medyada sunuş biçimini ortaya koymak için yapılan araştırmada haber metinlerinden elde edilen bilgiler, toplumun hakikat sonrası zamanda, yeniden kabile çağında ve simulasyon evreninde yaşadığını ortaya koyar niteliktedir. Örneğin sadece Çorum halkının değil, bölge halkının da mezarlığa gelmesi, bir yandan kızın izini sürerken bir yandan da görüntü almaya çalışmaları, mezarın etrafına sıralanarak dua etmeleri, orada oluşan bu olağan dışı hareketlilikten yararlanmak isteyen seyyar satıcıların da tezgah kurması vb. davranışlar buna örnek olarak verilebilir.

Medyadan kaynaklanan nedenler ise gazetenin genel yayın politikası, muhabirin dünya görüşü, dilin yapısından kaynaklanan nedenler, reklam-ilan gelirleri bağlamında ticari nedenler,

medyanın sahiplik yapısından kaynaklanan nedenler olarak sıralanabilir. Bu nedenler haberin türüne göre öncelik sıralamasına tabi olarak belirleyici olmaktadır. Örneğin siyasi gündeme ilişkin bir haberde gazetenin genel yayın politikası ve sahiplik yapısı öncelikli olarak belirleyicidir. Nitekim çapraz tekelleşme şeklinde örgütlenmiş bir medya kurumunun siyasi ve ekonomik güç odaklarının aleyhinde içerik üretmesi çoğu zaman mümkün değildir. Bu araştırmanın konusu olan Çorum mezarlığında görölen kız haberinde ise reklam-ilan gelirleri bağlamında ticari kaygıların öne çıktığını ifade etmek mümkündür. Hiper gerçeklik çağında, simulasyon evreninde bilgi değil eğlence talep eden okur, şüphesiz "mezarlık"; "gizem", "sır" gibi kavramlarla çerçevelenen bir habere ilgi gösterecektir. bunun anlamı ise bu şekilde çerçevelenerek/dönüştürülerek hazırlanan haberin bulunduğu sayfa daha çok tıklanacaktır. Bu da beraberinde o sayfanın daha çok reklam/ilan alması gibi istenen ticari faydayı getirecektir.

Medyanın konuyu ele alış biçimine yönelik Milliyet Gazetesi'nde medya eleştirileri yazan gazeteci Belma Akçura'nın (2018, Milliyet) şu ifadeleri de medyanın tutumunu ortaya koymak bakımından aydınlatıcıdır:

"Bir dedikodu üzerinden genç bir kız hakkında tek bilgiye sahip olmadan bir ay boyunca sürdürölen habercilik, kimliğini yitirmiş gazetecilikten başka bir şey değildir (...).Çorum'da bir kadına ait mezarın başında ağlayan 'gizemli kız' haberi, ne toplum olarak ne de medya olarak bu konuda pek de doğru yol almadığımızın en iyi örneği".

Bir genç kız, medya tarafından "Yakalanması gereken", "bulunması gereken", "psikolojik sorunları olan" gibi ifadeler ile etiketlenmiş ve kız ve ailesi adeta taciz edilmiştir. Çorum Valiliđi tarafından yapılan açıklamada kaydedilen "Günün akşam saatlerinde herhangi bir kişinin özelindeki sebeplerden dolayı mezarlıkta ağlamasının emniyet ve asayişe müessir bir yönü bulunmadığından, idari veya adli herhangi bir işlem yapılmamıştır. Kamuoyuna saygıyla duyurulur" ifadesi, medya ve toplum tarafından taciz edilenin sadece kız ve ailesi değil, aynı zamanda Devlet birimleri de olduğu anlaşılmaktadır.

Medya haber değeri bile olmayan sıradan konuları bile kabile sonrası toplumun ilgi duyacağı gizemli, esrarengiz, türlü sırlar içeren, olağan üstü, gerçek üstü bir içerik olarak algılanacak şekilde çerçeveleyip sunarken, toplum da buna fazlasıyla ilgi ve merak ile karşılık vermektedir. Böylece bir karşılıklı çıkar ve bağımlılık ilişkisi içinde okur/izler kitle eğlenmekte; medya da "tıklattırmayı" başardığı haber için ilan ve reklam gelirlerini arttırmaktadır.

Bu noktada, konunun nicel ve nitel olarak sunuş biçiminde kitle basını ve fikir basını arasında küçük de olsa bir fark olduğunu belirtmek gerekmektedir. Öncelikle araştırmaya dahil edilen gazetelerde konu ile ilgili çıkan bütün haber sayısı şu şekildedir:

Milliyet: 49

Hürriyet:32

Habertürk: 26

Yeni Akit: 20

Cumhuriyet: 6

Görüleceđi gibi kitle basını sayısal olarak daha geniş yer vermiştir. İçerik olarak da Cumhuriyet ve Yeni Akit gazetelerinin daha tarafsız bir dil kullanma çabasında olduklarını ifade etmek mümkündür.

Özetlemek gerekirse konu bir ay boyunca o medyada geniş yer bulmuş, sayfalarca süren galeri haberler hazırlanmıştır. Konuyu "olay" haline getiren medyadır. Medya bir "Gizemli kız" esrarı yaratmıştır ve zaten bu ruha uygun toplum da kolaylıkla bu döngünün içine girerek "gizemli kız efsanesi" üretmiştir.

Böylece gerek toplum, gerekse medya bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde bilimden ve gerçeklikten kopuk "Hakikat sonrası" dünyayı inşa etmektedir. Medya ve toplum bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde "Gerçeküstü" çember oluşturmuş durumdadır.

Konu medya ve toplum el birliği ile bağlamından öyle kopartılmıştır ki, hiç kimseye bir zararı olmayan, her hangi bir suç ile ilişkilendirilemeyen kendi halinde mezarlığa giden bir kız ve ailesi "Yakalanması gereken"; "bulunması gereken" kategorisine sokulmuş ve bir anlamda hem kız, hem de ailesi taciz edilmiştir. Gerçek ve gerçek üstü olanın birbirine karışması gibi suçlu ve masum da birbirine karışmıştır.

Bu konunun medya tarafından işleniş biçimi ve halkın konu karşısındaki tutumu tam olarak gerçeklik sonrası dünyayı karakterize eder niteliktedir. Jean Baudrillard'ın ile kavramsallaşan simulasyon evreninde yaşama halinin somut bir örneğidir. Gerçek olan nedir, kurgu olan nedir? bu soruların artık bir anlamı kalmamıştır. Tam bir ay süresince medyanın hem ayırdığı yer/nicelik olarak; hem de işleyiş biçimi olarak gündemi meşgul eden konunun özeti şudur: Genç bir kız bir kaç gece üst üste şehir mezarlığına gitmiş ve orada ağlamıştır. Olayın özü tamamen bundan ibarettir. Ancak bu basit olay, görsel medya çağında, yani "yeniden kabile çağı"nda yaşayan toplum için ilk kabile çağındaki insanların "bilinmeyenden korkma ve onu efsaneleştirme" davranışının ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

Bu sorunlu durumun düzelmesi yalnızca medya kurumlarının ya da okur/izler kitlenin değil; her iki tarafında değiştirmesi gereken tutumları söz konusudur. Öncelikle çapraz tekelleşme şeklinde örgütlenen ve haber yerine ürün üretir hale gelen medyanın reklam ilan bağımlılığının mümkün olan en aza indirilmesi gerekmektedir. Okur/izler kitlenin ise kolay okunan, eğlendiren, gerçeklik bağlamından kopmuş içerik yerine gerçek bilgiyi, ilkeli gazetecilik doğrultusunda üretilmiş içerikleri talep etmesi gerekmektedir. Yaygın bir medya okur yazarlığı eğitiminin hayata geçirilmesi de hem medya içeriklerinin hazırlanması aşamasında hem de okurların bu içerikleri alımlaması aşamasında şüphesiz yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akçura, B. Bir haberle bir aile koca bir ülkenin tacizine uğradı, Milliyet Gazetesi, 27.05.2018.
<http://www.milliyet.com.tr/bir-haberle-bir-aile-koca-bir-belma-akcura/pazar/yazardetay/27.05.2018/2676658/default.htm> (Erişim Tarihi: 14.02.2019)
- Anderson J. ve Rainie L (2017) The Future of Truth and Misinformation, Online. <http://www.pewinternet.org/2017/10/19/the-future-of-truth-and-misinformation-online/>, erişim tarihi:25.03.2018.
- Baudrillard, J. (1998). Simülakrlar ve Simülasyon, Oğuz Adanır (çev), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- Ayhan İ. ve Yazar F. (2005) Batıl İnançların Psikolojisi, Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Eleştirel-Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı Pivolka Dergisi, Yıl:4 Sayı 17, 04-06, 15-19.
- Erdoğan, İ. (2005).Haber Çerçeveleme: Kuram ve Tipoloji, Marmara İletişim Dergisi, 13. Sayı, s.35-52
- Laughey, Dan. Key Themes in Media Theory. New York: Open University Press, 2007.
- Neşşar, M.U. (2018) Kişinin Kendisiyle Savaşımı Bağlamında Korku ve Şiddet Üzerine, Toplumsal Bilinçaltından Çağdaş Birey Bilincine Doğru Bir Çözümleme, <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/32580821/05-yd4Nessar.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1537799766&Signature=J0Z2xqBqjBIAieFt3p%2BPhgiz74Q%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D05-yd4-Nessar.pdf>, erişim tarihi: 24.09.2018
- Poe, M.T. (2015). İletişim Tarihi, İslık Yayınları, İstanbul
- Saraç, D.Ç. (2018). Domuz Gripi Haberlerinde Çerçeveleme: Hürriyet Gazetesi Örneği, Global Media Journal TR Edition, 8 (16), Bahar/Spring, s. 161-185